

FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Tatiana MANOLE,
doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

This article is related to the problem of financing of high education in the RM. During the last years there is a tendency to decrease the number of students financed from the state budget, and increase slowly the number of those, who pay their school fee individually. But the mode of high education financing from the budget is the same for all state institutions. There are no differential criteria of financing according to profiles. The author is offering certain criteria, which should be considered in the financing of high education institutions, based on the division of profile studies.

Key words: *High education, professional abilities, high education institutions, property forms, network indexes, average cost budget / contract, differential criteria, financial resources, labour force payment.*

Caracteristica generală a învățământului superior. Instituțiile de învățământ superior sunt instituții fondate în temeiul Legii învățământului. O trăsătură importantă a învățământului superior, ca și a celorlalte niveluri este insuficiența resurselor de finanțare. Economia informatizată cere tot mai multe resurse pentru pregătirea specialiștilor, care s-ar putea încadra în câmpul muncii.

Discrepanța dintre competențele și abilitățile profesionale solicitate pe piața muncii și cele existente la modul real sunt cauzate de tehnologiile de producție învechite, de lipsa capitalului investițional și a abilităților manageriale moderne.

Abilitățile și competențele profesionale de care dispune forța de muncă din Re-

publica Moldova nu corespund nici cerințelor pieței muncii interne, nici cerințelor pieței externe. Unicul avantaj îl constituie costul scăzut al brațelor de muncă, dar acesta este un avantaj iluzoriu, deoarece conduce la scăderea nivelului de trai, la diminuarea natalității, la amplificarea tendințelor de emigrare, mai ales în rândul tinerilor, și, ce este foarte grav, conduce la diminuarea fondului genetic al țării.

Un rol deosebit de important în crearea echilibrului dintre cerere și ofertă pe piața muncii îl poate avea sistemul de învățământ de toate nivelurile.

În continuare, vom face o scurtă caracteristică a învățământului superior din Republica Moldova, prezentată în tabelul de mai jos.

Instituții de învățământ superior, pe forme de proprietate

Tabelul 1

Instituții de învățământ superior	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Total	43	47	47	45	40	35	35	31	31
- publice	14	15	16	17	17	18	18	17	17
- private	23	28	27	24	19	14	14	12	12
- altele	3	4	4	4	4	3	3	2	2

Sursa: Anuarul Statistic al Moldovei. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. – Chișinău, 2007, pag. 167; Anuarul Statistic al Moldovei. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. – Chișinău, 2008, pag. 169.

Din informația expusă în tabel vedem că în Republica Moldova există, în temei, instituții de învățământ superior publice și private, numărul cărora este în descreștere. Astfel, totalul instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2007-2008 a constituit 31 (față de 43 în anul de studii 1999/2000), dintre care 17 – publice, 12- private și 2 - de alt tip.

Prin urmare, sistemul învățământului superior include: instituțiile de învățământ superior de stat și private care asigură formarea specialiștilor, standardele educaționale de stat și curriculum-ul elaborat în baza lor, participanții sistemului de formare, resursele tehnico-materiale și informaționale, organele manageriale.

Sistemul de învățământ superior are următoarea structură:

- ciclul I: licență;
- ciclul II: masterat;
- ciclul III: doctorat;
- învățământul continuu (pentru adulți).

Sistemul de învățământ superior este organizat în baza următoarelor principii:

- amplasarea geografică omogenă;
- diversificarea instituțiilor de învățământ superior;

- autonomia universitară.

Instituția de învățământ superior este o comunitate academică distinctă, persoană juridică, care funcționează în baza Constituției Republicii Moldova, legislației în domeniul învățământului și propriului statut.

Relațiile instituției de învățământ superior cu statul sunt reglementate prin contracte. Contractele definesc obligațiile părților și gradul de autonomie a instituției de învățământ superior.

Finanțarea învățământului superior în Republica Moldova.

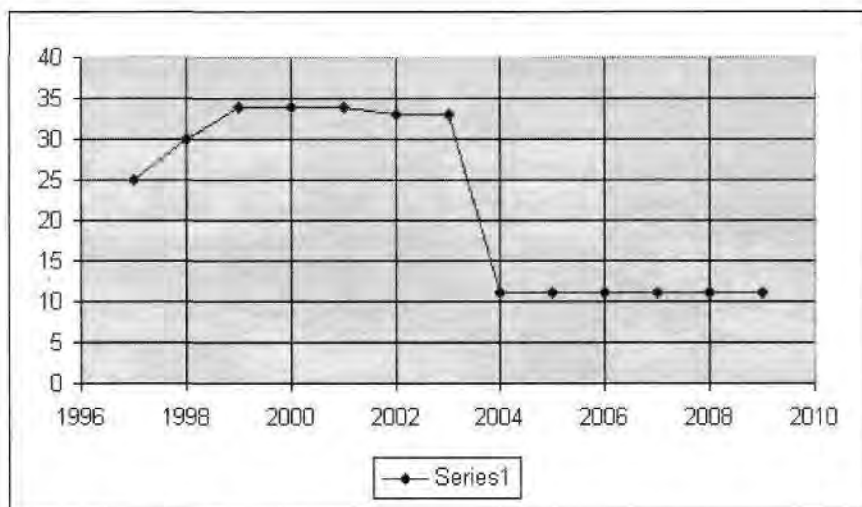
Este de menționat faptul că învățământul superior de stat din Republica Moldova este finanțat diferit: unele instituții sunt finanțate de Ministerul Educației și Tineretului, altele - de diverse ministere de ramură, cum ar fi: Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Academia Muzică, Teatru și de Arte Plastice, parțial, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testimiteanu” din Republica Moldova și a.

**Indicii de rețea pe compartimentul „Învățământ superior”
pe anii 1997-2007**

Anii	Numărul de instituții	Contingentul mediu de studenți	Personal efectiv (posturi)		
			administrativ	Pedagogic, profil	Auxiliar
1997	25	37539	x	4385	5480
1998	30	40911	x	4773	5845
1999	34	39311	x	4721	4369
2000	34	34425	x	4280	4577
2001	34	29680	x	4155	5299
2002	33	26191	815	4063	4838
2003	34	24692	811	4241	4894
2004	11	16127	631	2814	3285
2005	11	16639	644	2851	3688
2006	11	17581	655	2918	3744
2007	11	18349	661	2961	3791
2008	11	18997	662,1	3080,6	3764,6
pr.min.2009	11	22827	663	3034	3811
pr.MF.2009	0	0	0	0	0

Sursa: Indicii de rețea la compartimentul „Învățământul” pe anii 1997-2007 (Bugetul de Stat, fără investiții capitale și aparatul administrativ).

În baza datelor tabelului 2 putem face analiza cantitativă a numărului instituțiilor de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat, urmărind evoluția lor pe figura ce urmează.

Numărul instituțiilor de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat prin intermediul Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova. Sursa: Indicii de rețea la compartimentul „Învățământul” pe anii 1997-2007 (bugetul de stat, fără investiții capitale și a aparatului administrativ).

Astfel, în 1997 funcționau 25 de instituții de învățământ superior finanțate de la Bugetul de stat, numărul lor fiind în creștere până în 2003, ajungând la 34 de instituții de învățământ superior finanțate de la Bugetul de stat.

Din 2004 până în prezent, adică până în anul de studii 2008-2009, numărul lor a scăzut drastic, ajungând până la 11 instituții de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat. În tabelul 1 sunt indicate 17 instituții de învățământ superior publice, dar finanțate de la bugetul de stat prin intermediul Ministerului Educației și Tineretului sunt doar 11 (vezi tabelul 2). Aceste instituții sunt următoarele:

1. Universitatea Tehnică a Moldovei (U.T.M.);
2. Universitatea de Stat din Moldova (U.S.M.);
3. Academia de Studii Economice a Moldovei (A.S.E.M.);
4. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău;
5. Universitatea de Stat din Tiraspol;
6. Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți;
7. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul;
8. Universitatea de Stat „Grigorii Țamblac” din Taraclia;
9. Universitatea de Stat din Comrat;
10. Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport din Republica Moldova;
11. Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova.

Pe lângă aceste instituții de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat prin intermediul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova și al Ministerului Educației și Tineretului, mai este finanțat în acest mod și Institutul de Științe al Educației.

Celelalte 6 sunt publice, dar departamentale, adică finanțate de la ministerul de profil (Universitatea Agrară de Stat din Moldova (UASM), Universitatea de Medicină și Farmacie „N.Testimiteanu”, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova și Institutul Militar al Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”).

În continuare ne vom opri, în temei, la instituțiile de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat prin intermediul Ministerului Educației și Tineretului al Republicii Moldova.

Analiza datelor informaționale ne demonstrează că pe parcurs, odată cu reducerea numărului instituțiilor de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat prin intermediul Ministerului Finanțelor și Ministerului Educației și Tineretului, s-a redus și contingentul mediu de studenți. Dacă în anul 1997 contingentul constituia 37 537 studenți în cele 25 de instituții de învățământ superior, apoi către anul 2000 contingentul scade odată cu reducerea numărului de instituții de învățământ superior finanțate de la Bugetul de Stat, atingând cifra de 18 997 către anul 2008, reducându-se cu 18 540 de studenți sau cu 50,6 la sută.

Această descreștere a numărului de instituții și a contingentului mediu de studenți a condus la reducerea personalului efectiv (posturi), cele mai importante fiind numărul de posturi pedagogice, de profil și raportul lor la numărul de studenți.

Așadar, dacă în anul 1997 existau 4385 posturi pedagogice, iar numărul studenților bugetari la un post pedagogic era de 8,6 (nr. de stud.: nr. mediu de posturi pedagogice).

= 37 539 : 4385 = 8,6), apoi din 2004, când numărul instituțiilor s-a redus până la 11, a scăzut și numărul studenților înmatriculați la buget și, concomitent, și numărul posturilor pedagogice. Către anul 2006 la un post de pedagog reveneau 6,0 studenți (17 581 stud. : 2918 posturi = 6,0).

Acest raport se menține și în anul 2008, cu o tendință lentă de creștere către anul 2009.

Dacă ne referim la salariul mediu lunar (post) al cadrelor didactice din sfera bugetară, apoi trebuie să ne referim la Legea nr. 355-XVI din 23 decembrie 2005 cu privire la sistemul de salarizare în sistemul bugetar (Monitorul Oficial al

Republicii Moldova, 2006, nr.35-38, art. 148), cu modificările ulterioare, care se modifică în continuare.

Astfel, conform „Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 355-XVI din 23 decembrie 2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 237-240), la anexa 11 sunt indicate salariile lunare ale cadrelor didactice din învățământul superior și preuniversitar după funcții – în învățământul superior și postuniversitar și în cel preuniversitar conform cuantumului salariului lunar, lei (mai jos prezentăm anexa nr. 11).

**Salariile lunare ale cadrelor didactice
și ale corpului profesoral din învățământ**

Funcția	Cuquantumul salariului lunar, lei
Învățământul superior și postuniversitar	
Rector	4000
Profesor universitar	3000
Conferențiar universitar	2700
Lector superior universitar	2500
Lector universitar, asistent universitar	2200
Învățământ preuniversitar	
<i>Profesor, învățător:</i>	
Cu studii superioare	2200
Cu studii medii de specialitate	2000
Educător, metodist și alte cadre didactice din învățământul preșcolar, primar, special și extrașcoliar, profesor-antrenor de sport din școlile sportive:	
Cu studii superioare	2000
Cu studii medii de specialitate	1800
Instructor, maestru-instructor, metodist în învățământul secundar profesional și mediu de specialitate:	
Cu studii superioare	2000
Cu studii medii de specialitate	1800
Pedagog social în cămine, internate și instituții de asistență socială:	
Cu studii superioare	1800
Cu studii medii de specialitate	1600

Această Lege a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2009. Remunerarea salariaților se efectuează în baza Rețelei Tarifare Unice (RTU) a legii salarizării în sfera bugetară, inclusiv din învățământ.

Conform acestei Legi (vezi nota nr.2), salariile lunare prevăzute în prezenta anexă (anexa 11) se reexaminează și se majorează anual de la 1 septembrie pe măsura creșterii procentuale a salariului mediu prognozat pe economia națională pentru anul gestionar față de salariul mediu al cadrelor didactice și al corpului profesoral din învățământul real atins în trimestrul IV al anului precedent.

Instituțiile de învățământ superior public funcționează, în temei, în baza cheltuielilor suportate anual din Bugetul de Stat.

Suma cheltuielilor efective sunt deosebite de la un an bugetar la altul. Dacă urmărim dinamica lor, constatăm că în anul

1997 ele au constituit suma de 67 520 mii lei. În anul 2001 – 63 237,1 mii lei, înregistrând o reducere ușoară. Ulterior, ele au înregistrat o creștere esențială, fiind în anul 2007 egale cu 152 508,7 mii lei, continuând să crească și în anii următori. Această creștere este condiționată de creșterea inflației și a prețurilor la mărfuri și a tarifelor la servicii.

Suma cheltuielilor efective anuale raportate la numărul studenților înmatriculați cu finanțare de la buget determină costul mediu per student de la Bugetul de Stat.

Această informație este foarte importantă, dacă ținem seama de complexitatea pregătirii unui specialist.

Prezentăm mai jos costul per student în dinamica anilor 1997-2008, finanțat de la Bugetul de Stat de către Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.

Tabelul 3
Costul mediu buget/cont. în dinamica anilor 1997-2008 lei

Anii	Costul mediu buget/buget	Costul mediu contract/cont.	Costul mediu total/total
1997	1798,7	x	x
1998	1527,1	x	x
1999	1068,1	x	x
2000	1378,6	3095,7	2359,6
2001	2130,6	3339,8	3103,0
2002	2949,0	3097,4	3438,0
2003	3932,0	2924,0	3719,0
2004	4397,6	3109,4	3878,0
2005	5709,5	0,0	4687,9
2006	6701,5	0,0	5731,9
2007	8311,5	4931,5	6569,6
2008	10377,3	5454,5	6891,8
2009	0,0	-	0,0

Sursa: Indicii de rețea la compartimentul „Învățământul” pe anii 1997-2007 (Bugetul de Stat fără investiții capitale și aparatul administrativ). Ministerul Finanțelor, Departamentul Finanțarea învățământului.

De exemplu, costul mediu bugetar pentru 2002 = cheltuieli efective anuale / nr. studenților = $77\ 236,5 / 26\ 191 = 2949$ lei/student.

Pentru anul 2008, costul mediu bugetar = cheltuieli efective anuale / nr. studenți = $152\ 508,7 / 18\ 997 = 8028$ lei/student.

Instituțiile de învățământ superior public, pe lângă sursele finanțate de la buget, au și alte surse de finanțare provenite din mijloace speciale, acumulate, în temei, din taxe școlare.

Este știut faptul că o parte din studenți își fac studiile prin contract. Costul mediu contract/cont. este indicat în tabelul de mai sus (vezi tabelul 3).

Individual, pe profiluri și instituții costul contractului diferă, fiind mai mult o decizie internă a instituției de învățământ superior, dar care are la bază cererea din partea beneficiarilor pentru această sau altă specialitate.

Problema principală însă pe care ne permitem s-o ridicăm este metodologia finanțării învățământului public superior în Republica Moldova. Cu părere de rău, în Republica Moldova nu există această delimitare. Nu există criterii care ar diferenția costul pentru pregătirea unui specialist pe domenii concrete: fie domeniul pedagogic, fie domeniul de profil economic, fie de profil ingineresc sau de profil juridic etc.

În Republica Moldova există în prezent o metodologie simplistă, egalitaristă, neavând criterii de diferențiere (delimitare). În instituțiile de învățământ superior nici nu s-a pus această problemă. La Ministerul Educației și Tineretului nu se cunosc criteriile de diferențiere pe profiluri, care ar sta la baza finanțării.

Considerăm cu fermitate că un criteriu de bază care ar sta la fundamentarea

finanțării instituției de învățământ public superior ar fi complexitatea pregătirii unui specialist în domeniul dat. Cele 3-4 profiluri enumerate mai sus, din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu finanțare de la Bugetul de Stat, nu au la bază nici un criteriu de diferențiere, de delimitare, pentru că astfel de criterii lipsesc în general.

Criteriul complexității pregătirii unui specialist-inginer și a unui specialist-economist sau jurist, medic sau pedagog ar trebui să se ale la baza determinării unui coeficient de bază cost-normativ sau „cost-standard”.

În acest caz, ar fi necesar de definit noțiunea de complexitate în învățământul superior care pregătește specialiști de profil și a determina conținutul complexității pe profiluri.

Ar fi corect dacă la finanțare s-ar ține seama de faptul că Universitatea Tehnică a Moldovei, de exemplu, pregătește specialiști-ingineri, care necesită o bază tehnico-materială complexă, iar aceasta din urmă determină costul major al acestor specialități.

Instruirea în domeniul ingineresc condiționează majorarea cheltuielilor pentru investițiile capitale, în fondurile fixe și fondurile remunerării muncii.

Majorarea cheltuielilor pentru pregătirea specialiștilor în domeniul respectiv mai este condiționat și de sporirea cheltuielilor pentru eforturile necesare în deservirea utilajului instructiv complex, precum și de volumul mare de lucrări practice și de lucrări de laborator în subgrupe, lucrări anuale, proiecte grafice etc. Toate acestea necesită cheltuieli suplimentare care nu există la alte profiluri, cum ar fi, de exemplu, cel pedagogic sau economic.

Cota-parte a cheltuielilor pentru specialitățile ingineresti, este mai mare decât la specialitățile umanitare cu

aproximativ 11-15 la sută și, prin urmare, și finanțarea ar trebui să fie corespunzătoare.

La elaborarea bugetului instituției de învățământ superior în Republica Moldova se ține seama, în primul rând, de necesarul de finanțare propus de instituția concretă, pe de o parte, dar pe de altă parte, de posibilitățile de finanțare ale Bugetului de Stat.

Actualmente, finanțarea de către Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova se efectuează nu reieșind din necesarul prezentat de către instituția de învățământ superior din posibilitățile Bugetului de Stat, dar reieșind din numărul de studenți bugetari și norme sanitare.

Din Bugetul de Stat se finanțează instituțiile de învățământ superior, în primul rând, ținându-se cont de următoarele priorități:

a) remunerarea muncii, conform unităților aprobate (art. 111);

b) contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale de stat (art. 112);

c) bursele studenților, ținând cont de contingent;

d) finanțarea parțială a cheltuielilor curente la serviciile comunale – Plata mărfurilor și serviciilor (art. 113).

Restul cheltuielilor sunt acoperite din sursele provenite din servicii contra plată, adică din mijloace speciale.

Administrarea veniturilor și utilizarea acestora se asigură de către fiecare instituție de învățământ superior pe baza bugetului de venituri și cheltuieli întocmit în condiții de echilibru, în conformitate cu criteriile stabilite de Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova.

Bugetul de venituri și cheltuieli cuprinde resursele financiare pentru realizarea obiectivelor prevăzute în planul strategic al fiecărei instituții de învățământ superior în perioada exercițiului financiar respectiv.

131

BIBLIOGRAFIE

1. Legea învățământului nr.547-XIII/1995 (cu modificări și completări).
2. Legea nr. 355-XVI din 23 decembrie 2005 cu privire la sistemul de salarizare în sistemul bugetar (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.35-38, art. 148), cu modificările ulterioare, care se modifică în continuare.
3. Anuarul Statistic al Moldovei. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. – Chișinău, 2007, pag. 167; Anuarul Statistic al Moldovei. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. – Chișinău, 2008, pag. 169.
4. Indicii de rețea la compartimentul „Învățământul” pe anii 1997-2007. (Bugetul de Stat fără investiții capitale și aparatul administrativ). Ministerul Finanțelor, Departamentul Finanțarea învățământului.

Prezentat: 28 octombrie 2009.

E-mail: aap@aap.gov.md